

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 8 juli 2003

B 112-03

KLAGANDE

Riksåklagaren

MOTPART

M. F.

Offentlig försvarare och ombud: advokaten R. H.

SAKEN

Barnpornografibrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätt, avd. 8, dom den 6 december 2002 i mål B 6977-01

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av M. F. i Högsta domstolen tillerkänns R. H. ersättning av allmän-

na medel med åttatusentrehundrasjuttiofyra (8.374) kr, varav 4.824 kr för arbete, 3.300 kr för tidsspillan och 250 kr för utlägg. Denna kostnad skall stanna på staten.

Vad hovrätten förordnat om sekretess skall bestå.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen dömer M. F. till fängelse.

M. F. har bestritt ändring.

DOMSKÄL

I enlighet med hovrättens dom har M. F. gjort sig skyldig till barnpornografibrott av normalgraden. Frågan är nu vilken påföljd som detta brott bör föranleda.

I målet är följande upplyst om M. F.s befattnings med barnpornografiska bilder. M. F. har under en period från hösten 1999 fram till juni 2000 kommunicerat på ICQ, ett s.k. chattprogram på Internet, med femton till tjugo personer, däribland en person som kallat sig Kaninhövdingen. I denna krets har personerna sig emellan bytt barnpornografiska bilder och filmsekvenser. M. F.s bildmaterial uppgår till 2.195 datafiler, varav 74 filmsekvenser. Varje fil representerar en bild respektive en filmsekvens. Som ett led i bytesverksamheten har M. F. överlåtit 77 filer

till Kaninhövdingen och överlåt it filer i mindre antal till andra i gruppen. Bildmaterialet har bestått företrädesvis av bilder av unga pojkar såväl av poseringstyp som rena övergreppsbilder. Våldsinslag utöver själva övergreppet har inte förekommit i bildmaterialet.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2002 s. 265 bedömt straffvärdet och bestämt påföljden för grovt barnpornografibrott. Brottsligheten i det fallet innefattade en spridning av drygt 8.000 barnpornografiska bilder, där bildmaterialet hållits tillgängligt för en vid krets av personer, verksamheten lagts upp på ett systematiskt sätt och det bedrivits ett slags ”marknadsföring”. Straffvärdet härav ansågs motsvara fängelse sex månader. I jämförelse därmed framstår M. F.s brottslighet som mindre allvarlig. Straffvärdet kan enligt Högsta domstolens bedömning inte anses överstiga fängelse tre månader.

Enligt 30 kap. 4 § brottsbalken skall rätten vid val av påföljd fästa särskilt avseende vid omständigheter som talar för en lindrigare påföljd än fängelse. Brottets straffvärde är inte sådant att det i sig utgör hinder mot en icke frihetsberövande påföljd. Frågan är då om brottets art medför att fängelse trots detta skall ådömas.

I det nyss nämnda rättsfallet förklarade Högsta domstolen att det utomordentliga allvar varmed lagstiftaren betraktat barnpornografibrottet talade för att åtminstone grovt barnpornografibrott måste anses vara av sådan art att fängelse normalt borde följa på brottet. Som stöd härför anfördes bl.a. att barnpornografibrotten utgör en brottstyp som inte minst med informationsteknikens utveckling blivit mer utbredd i och med att barnpornografiska bilder med lätthet kan ges spridning

till många mottagare och omfatta stora mängder material.

De omständigheter som föranleder att grovt barnpornografibrott skall anses vara av en sådan art att fängelse normalt skall följa kan i viss mån göra sig gällande också vid bedömningen av barnpornografibrott av normalgraden. Även vid brott av mindre omfattning bör vidare beaktas att barnpornografi nästan alltid förutsätter ett hänsynslöst utnyttjande av barn och att varje företeende av en barnpornografisk bild innebär en straffvärd kränkning av såväl det avbildade barnet som barn i allmänhet (se prop. 1997/98:43 s. 64 ff.).

Å andra sidan bör allmänt sett försiktighet iakttas med att i rättstillämpningen peka ut nya brottstyper för vilka presumtion skall gälla för fängelse trots att brottet inte har särskilt högt straffvärde (jfr NJA 1992 s. 190). Vidare bör beaktas att presumtionen för fängelse varierar inom ramen för samma brottstyp, bl.a. beroende på gärningens karaktär. Att generellt bedöma barnpornografibrott som brott av sådan art att fängelse normalt skall utdömas är därför inte motiverat. Även om det inte finns anledning att göra någon strikt åtskillnad mellan grovt barnpornografibrott och brott av normalgraden i avseende på påföljdsvalet, måste utrymmet för en icke frihetsberövande påföljd vara större i det senare fallet. Brottets allvar och omständigheterna i övrigt kring gärningen får vara avgörande för hur starka skäl som talar för ett fängelsestraff.

M. F.s brottslighet har till övervägande del avsett eget innehav. Den spridning han gjort sig skyldig till har inte varit speciellt omfattande, den har skett till en relativt begränsad krets och har inte präglats av systematik eller förslagenhet. Omständigheterna sammantagna är sådana att en icke frihetsberövande påföljd bör kunna komma i fråga. M. F. lever under ordnade förhållanden. Han är, bortsett från vissa trafikförseelser, tidigare ostraffad. Mot bakgrund härav bör påfölj-

den, som domstolarna funnit, kunna stanna vid villkorlig dom i förening med ett kraftigt bötesstraff.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lars K Beckman (skiljaktig), Thorsson, Lundius (referent), Ella Nyström (skiljaktig) och Wersäll
Föredragande revisionssekreterare: Melchior

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2003-06-17Mål nr
B 112-03

Justitierådet Ella Nyström, med vilken justitierådet Lars K Beckman instämmer, är skiljaktig i själva saken och anför:

”M. F. har innehaft ett stort antal barnpornografiska bilder. Han har även deltagit i bytesverksamhet, som inneburit att han lämnat vidare en mindre del av de bilder han innehaft, i utbyte mot andra bilder med likartat innehåll. Straffvärdet av M. F.s brottslighet får anses motsvara fängelse tre månader. Frågan är om brottslighetens art medför att annan påföljd än fängelse inte kan komma i fråga.

Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2002 s. 265 uttalat att påföljden för grovt barnpornografibrott bör bestämmas till fängelse, om inte speciella skäl med tillräcklig styrka i det enskilda fallet talar för någon annan påföljd. Som skäl för sin bedömning pekade Högsta domstolen på dels att lagstiftaren betraktat denna typ av brottslighet med utomordentligt allvar, dels att det är fråga om en brottstyp som blivit mer utbredd med informationsteknikens utveckling genom att bilderna med lätthet kan ges spridning till många mottagare och omfatta stora mängder bildmaterial.

De av Högsta domstolen i nyssnämnda rättsfall anförda skälen talar för att utgångspunkten även vid barnpornografibrott av normalgraden bör vara att påföljden skall bestämmas till fängelse. Det krävs då särskilda skäl för att välja en icke frihetsberövande påföljd. Ett särskilt skäl för villkorlig dom i stället för fängelse kan vara att den villkorliga domen förenas med föreskrift om samhällstjänst (30

kap. 7 § andra stycket brottsbalken). I ett fall som det förevarande, där brottet – som har ett straffvärde på några få månader – huvudsakligen avser eget innehav av barnpornografibilder och endast i mindre omfattning spridning av bilderna, hade påföljden villkorlig dom i förening med samhällstjänst kunnat komma i fråga. M. F. har emellertid inte inställt sig på kallelse till personutredning från frivårdsmyndigheten och det föreligger i Högsta domstolen inte något samtycke från honom till föreskrift om samhällstjänst. Det finns därmed inte förutsättningar för att döma honom till en sådan påföljd. På grund härav, och då det inte heller i övrigt föreligger särskilda skäl för en påföljd som inte innebär frihetsberövande, skall påföljden för M. F. bestämmas till fängelse tre månader.”